

Hierbij het tweede artikel in de reeks over vlinderfotografie. Henkjan Kievit geeft zijn visie op het gebruik van verschillende lenzen en films. Om net die ene bijzondere vlinder te kunnen vastleggen, moet je een grote rugzak mee willen slepen.

tekst:
Henkjan Kievit

Een standpunt in het stof

Het grote dilemma voor een natuurfotograaf is en blijft de vraag wat je nou toch mee moet nemen als je het veld in gaat. Als je je telelens thuis laat, krijg je weliswaar de mooiste vogels van dichtbij te zien, maar niet op de plaat. Loop je met die telelens in de aanslag, dan gaat een dikkopje een prachtige compositie aan met een Knikkende distel. Kortom, het zit altijd tegen. Daar is maar een remedie voor, maar die kost wel wat energie: alles meenemen. Na jaren van uitproberen, waarbij ik mooiere dia's had kunnen maken dan ik ooit heb gedaan, ben ik er dan ook uit. Elf kilo is misschien wat veel, maar die rugzak gaat altijd mee!

Wat is dat dan voor rugzak? Een Lowepro Phototrekker en die naam zegt eigenlijk alles. Er staat 'pro' in de naam, dus hij is behoorlijk duur, tussen de vier- en vijfhonderd gulden. Maar hij heet niet voor niets Phototrekker en is dat zeker waard. Alles past er in en hij draagt uitstekend, heeft een goede heupsteun, heeft al heel wat van de wereld gezien en is na vijf jaar nog in

prima conditie. De gehele voorklep is weg te ritsen en dan ligt je apparatuur zo voor het grijpen, op een wijze die je zelf met losse tussenschotten kunt indelen. Na ongeveer vijftien jaar diverse tassen, koffers, rugzakken en dergelijke te hebben uitgeprobeerd, is dit het voor mij helemaal.

Maar waarom moet dat dan in vredesnaam elf kilo wegen? Welnu, dat komt hierdoor: een Nikon FM2 met motorwinder MD12; een Nikon F2; een Nikkor 24 mm f2.8; een micro-Nikkor 55 mm f2.8 met PK-13 tussenring; een micro-Nikkor 105 mm f4; een Nikkor 300 mm f4.5; een 2x teleconverter; een Metz 45 CT-1 flitser; een Minolta 28-70 compactcamera; een Manfrotto statief met Gitzo R2 kop; tien tot twintig filmpjes; diverse filters, draadontspanners, blaaskwast, lensdoekjes, batterijen, pennen en stiften; naald en draad; een Bushnell 7 x 26 compactkijktje; een of twee vlindergidsen en een algemene insectengids; een kaartje met mijn naam en adres en, last but not least, een stevige schaar. "Moet dat nou allemaal?", vroeg mijn

Kijk eens een Koninginnepage (Papilio machaon) in de ogen, dat levert altijd iets leuks op.
Nikon FM2, 105 mm micro-Nikkor f 4, Kodachrome
FOTO: HENKJAN KIEVIT

Een ecologisch plaatje: parende
Blauwe vuurvlinders (*Lycaena
helle*) in hun biotoop, een nat
beekdal in de Eifel.

Nikon F2, 24 mm Nikkor f 2,
Fujichrome Velvia 50

FOTO: HENKJAN KIEVIT

vrouw nog wel eens. Ja, dat moet. Sterker nog, ik mis nog een micro-Nikkor 200 mm. Niets is ergerlijker dan het zien van een goede foto die je niet kunt maken omdat je de spullen niet bij je hebt. Het is beter voor mijn, en dus ook haar gemoedstoestand, als we alles meeslepen!

Uitgangspunten

In de rest van dit artikel zal ik ingaan op het gebruik van deze camera's en objectieven. Voordat ik dat doe is het echter van belang eerst een drietal zaken toe te lichten over mijn persoonlijke visie op vlinderfotografie. Om te beginnen maak ik eigenlijk alleen gebruik van bestaand licht. Geen toestanden met twee of drie flitsers, de zon en de bewolking bepalen de omstandigheden. Er is immers geen mooier licht dan dat wat de natuur zelf aanreikt: de zachte tinten in de morgen, harde hitte overdag en het warme avondlicht bepalen voor een groot deel de sfeer van een opname. Bovendien, hoe goed je het ook doet, je blijft altijd zien dat een opname met onnatuurlijk flitslicht is gemaakt, al was het maar aan de reflectie op de schubben of in de ogen.

Een ander punt is dat ik gekozen heb voor mechanische camera's, een persoonlijke ervaringskeuze. Vlinderfotografie is, in mijn situatie in ieder geval, een ruige hobby. De camera's willen nog wel op een rotsblok vallen, ergens verloren in het nog natte gras terecht komen of tegen elkaar klappen tijdens de spurt naar een nieuwe soort. De Nikon F2 en FM2 hebben hun diensten aan

vele oorlogsfotografen bewezen en bevalen mij dus ook uitstekend.

Tot slot is het onmogelijk om vlinders te fotograferen zonder ze te kennen. Om te beginnen moet je natuurlijk weten wat de vliegtijd en het biotoop is van de verschillende soorten, anders krijg je ze niet eens te zien. Maar ook kennis van leefwijze, gedrag, waard- en nectarplanten is onontbeerlijk om ze te kunnen fotograferen. Je kunt uren achter een patrouillerend Landkaartje aan rennen zonder dat hij ook maar langer dan tien seconden blijft zitten. Als je echter weet dat hij altijd ergens een uitkijkpunt opzoekt, en je het geduld kunt opbrengen om daar op te wachten, kun je hem op je gemak fotograferen. Als je weet dat de Grote weerschijnvlinder alleen in het eerste deel van de ochtend op de bospaden foerageert, hoeft je geen frustrerende zoektochten op het heetst van de dag te maken. Kortom: kennis van de natuur is meer waard dan dure apparatuur!

Het beste moment

Het beste tijdstip om vlinders te fotograferen hangt sterk af van de weersomstandigheden. Het moet niet te hard waaien, er moet voldoende licht zijn, maar niet te veel, de temperatuur mag niet te laag, maar ook zeker niet te hoog zijn, je snapt het al, het is niet gauw goed. Elk jaar zijn er bijvoorbeeld maar zo'n drie dagen waar op het nauwelijks waait en er een zachte sluierbewolking hangt. Dat zijn zeldzame dagen, dan kun je vrijwel de hele dag aan de gang. De beste momenten zijn volgens mij tussen half negen en half twaalf 's och-

tends, dan worden vlinders wakker, gaan ze eerst eens lekker opwarmen en vervolgens foerageren, en tussen drie en zes 's middags, dan zoeken ze namelijk weer een slaapplek en kun je ze bij het warme avondlicht fotograferen. Ook dagen waarop het wisselend bewolkt is kunnen echter prima resultaten opleveren.

Camera's

Ik vind het ideaal om met minimaal twee camera's te werken. Het geeft je de mogelijkheid om twee verschillende soorten films bij de hand te hebben en tevens kun je ze beide met een andere lens gebruiksklaar omhangen. Meestal heb ik op de ene camera een 50 ISO film en het 24 mm objectief en op de andere een 100 ISO film en het 105 mm macro-objectief. Een derde camera met een 200 ISO film en een 200 mm objectief zit er nog aan te komen. Het lijkt misschien wat overdreven om zo op alles voorbereid te zijn, maar dat is het beslist niet. Als een bepaalde vlinder wat schuw blijkt te zijn, kom je er met een 24 of 55 mm objectief maar moeilijk bij. Het 105 of 200 mm objectief biedt dan uitkomst. Omdat die echter een kleinere maximale lensopening hebben, is voor de scherptediepte een wat snellere film gewenst, al was het maar om de bewegingsonscherpte, die zich bij langere brandpuntsafstanden meer profileert, op te kunnen vangen met een snellere tijd.

Groothoekobjectief

Dit is nou niet bepaald het eerste objectief waar je aan denkt als je het over vlinderfotografie hebt. Veelal valt de vlinder geheel weg in het landschap als je met een 24 mm objectief een foto maakt. Kun je echter dicht bij de vlinder komen, op zo'n 25 cm, dan krijg je de vlinder redelijk in beeld, en zijn omgeving erbij. Dit is wat ik onder 'ecologische fotografie' versta: de vlinder en zijn omgeving. Vaak kan het aardig zijn om hierbij een laag standpunt te kiezen, je ziet het landschap dan als het ware door de ogen van een vlinder. In de loop van de tijd is het 24 mm objectief één van mijn meest geliefde objectieven geworden, niet alleen bij vlinderfotografie, maar bij talloze onderwerpen.

Macro- en kleine tele-objectieven

De eerste vlinders fotografeerde ik met een standaard 50 mm objectief. In het begin vind je het al heel wat als de soort er scherp en herkenbaar op staat. Al gauw is dat echter niet meer genoeg. Vooral bij de wat kleinere vlinders heb je behoefte aan een sterkere vergroting. Je kunt dan na-

tuurlijk met tussenringen of een balg werken maar daarmee leg je jezelf nogal wat beperkingen op. Je hebt nog maar een klein gebied waarbinnen je kunt scherp stellen, je verliest nogal wat licht en daarmee de mogelijkheid om te kunnen diaframeren, kortom het is niet optimaal. Het eerste seizoen met een 55 mm macro-objectief was dan ook een waarlijk genot. Opeens kon ik scherpstellen van oneindig tot een vergroting van 1:2. Met de bijbehorende tussenring kwam ik bovendien tot een vergroting van 1:1, zelfs het Zwartsprietdikkopje kwam er beeldvullend op! Het enige nadeel was nog dat ik de vlinders hiervoor tot ongeveer 25 cm moest benaderen.

De oplossing daarvoor lag echter in de aanschaf van een 105 mm macro-objectief. Hiermee kun je op een meter afstand blijven, meestal ruim voldoende om de vlinders niet te storen. Slechts voor enkele gevallen is dit nog niet voldoende. Dit geldt bijvoorbeeld voor grote pages die 'hilltoppen'. Als je daar te dicht bij komt, ben je

plotseling het hoogste punt in de omgeving en vliegen ze vaak weg. Ook komt het nog wel eens voor dat bepaalde soorten, vooral bij hoge temperaturen, erg druk zijn en dan kan het handig wezen iets meer op afstand te blijven en ze met een 200 mm te volgen terwijl ze heen en weer vliegen van bloem naar bloem. Als je een goede plek gevonden hebt, bijvoorbeeld een pol met nectarplanten op een beschutte plek tegen een bosrand, kun je hier zelfs je statief bijzetten en eventueel een 300 mm, zelfs met converter, monteren. Dat laatste geldt ook voor soorten op onbereikbare plaatsen. Zo kun je de Apollovlinders in het Moezeldal eigenlijk alleen met een goede telelens fo-

Dit Kalkgraslanddikkopje (*Spialia sertorius*) heeft een slaapplek opgezocht: de voelsprietten staan in de ruststand. Let op de compositie: de vlinder kijkt de vrije ruimte in. Nikon FM2, 55 mm micro-Nikkor f2.8, Fujichrome Sensia 100.

FOTO: HENKJAN KIEVIT

Fotowedstrijd

In het vorige nummer was het al aangekondigd: een fotowedstrijd in het kader van deze reeks artikelen over vlinderfotografie. U hebt de hele zomer de tijd om vlinders op de mooiste manier vast te leggen. De voorwaarden voor deelname aan de wedstrijd zijn:

- maximaal drie foto's of dia's per deelnemer
- formaat foto's max. A4
- foto's opsturen zonder lijst of passepartout
- per dia of foto aangeven wat de bovenkant is
- op elke dia of foto naam en adres vermelden
- een aan uzelf geadresseerde en voldoende gefrankeerde envelop bijsluiten voor het terugzenden van het materiaal.

De drie schrijvers van de artikelen zullen de foto's en dia's beoordelen. De beste drie worden van commentaar voorzien en in het februari-nummer van 'Vlinders' gepubliceerd. Bovendien worden de winnende foto's professioneel uitvergroet en ingelijst.

U kunt uw foto's of dia's tot 1 november opsturen naar De Vlinderstichting, t.a.v. Inge van Halder, Postbus 506, 6700 AM Wageningen.

tograferen. Zou je dat met een 55 mm macro-objectief willen doen dan worden het waarschijnlijk je laatste opnamen.

Films

Hierover kan ik kort zijn. Op dit moment gebruik ik eigenlijk maar drie soorten diafilms: Fujichrome Velvia 50 ISO, Fujichrome Sensia 100 ISO en Kodachrome 200 ISO. Als het even kan gebruik ik Velvia, schitterende kleuren en prima scherpste. Als er iets minder licht is komt de Sensia aan bod, wel minder van scherpste dan Velvia, maar de kleuren maken veel goed en de film is niet duur. Ideaal dus om mee op jacht te gaan en te blijven schieten. Als het echt niet anders kan is de Kodachrome 200 aan de beurt. Van de 'snellere' films heeft deze naar mijn mening een zeer acceptabele korrel en opvallend vind ik dat je die vooral in de onscherpte ziet. Hierdoor komt het scherpe onderwerp mooi los van de achtergrond. Een nadeel van Kodachrome is de prijs, bijna twee keer zo duur als Sensia, het feit dat hij maar bij een beperkt aantal fotozaken verkrijgbaar is en het ontwikkelprocedé. De film moet worden opgestuurd naar een van de ons omringende landen en het duurt soms weken voor hij weer terug is. Velvia en Sensia kun je normaal gesproken binnen enkele dagen terug verwachten. Tot slot nog één keer: bezuinig nooit op films. Liever thuis selecteren en de echt goede opnamen eruit halen dan in het veld wachten tot die kans zich voordoet en thuis constateren dat je net te laat was.

Flitsen

Wat moet ik met een flitser in mijn tas als je niet van geflitste opnamen houdt? Dat is een logische vraag en de flitser is dan ook vooral bedoeld voor twee bijzondere situaties. Soms kom je een bepaalde soort tegen die je in ieder geval wilt vastleggen. Als de lichtomstandigheden dan echt beroerd zijn, kan een flitser uitkomst bieden. De andere uitzondering waarbij ik wel wil flitsen is wanneer het echt niet anders kan, te weten 's avonds en 's nachts. Niet alleen nachtvlinders kunnen zo worden vastgelegd, maar bijvoorbeeld ook een slaapplaats van Heideblauwtjes.

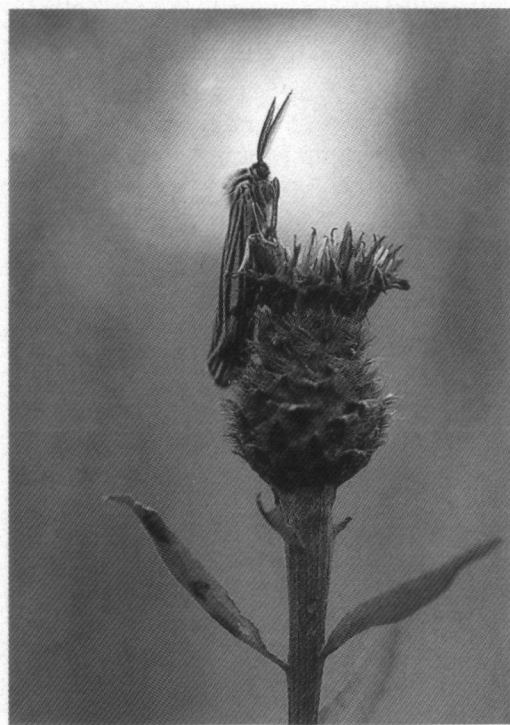
Schaar en scherptediepte, twee tips

Afhankelijk van het diafragma dat je gebruikt krijg je meer of minder scherptediepte. Bij opnamen van dichtbij is een groot scherptediepteveld gewenst. Hierdoor voorkom je dat voelsprietten of vleugels 'uit de scherpste lopen'. De meeste camera's bezitten een scherptedieptecontroleknop.

Hiermee schuif je je diafragma dicht en kun je zien hoeveel scherptediepte je hebt. Tip 1: probeer die knop altijd te gebruiken! Niet alleen kun je zien of je de vlinder goed scherp in beeld hebt, vaak zul je zien dat ergens in de achtergrond rare vlekken of strepen te voorschijn komen. Meestal zijn dit planten of takken die iets verder staan. Tip 2: zorg ervoor dat je een stevige schaar bij de hand hebt om die takjes of planten weg te knippen (wel eerst kijken of het geen zeldzame plant is). Hierdoor komt er veel meer rust in je plaat en komt de vlinder beter uit. Als je geen schaar hebt en je probeert de plant weg te trekken dan zul je zien dat hij net met z'n wortels aan de plant vastzit waar je vlinder zat. Het resultaat is dan: twee ontwortelde planten en geen enkele vlinderopname.

Standpunt in het stof

Als laatste nog het kiezen van het standpunt, of het bepalen van de compositie. Hiervoor heeft iedereen natuurlijk zijn eigen voorkeur maar een paar zaken gelden in het algemeen. Als de vlinder een bepaalde kant op kijkt moet hij iets de ruimte in-

kijken, hierdoor wordt de opname minder statisch. Als je de vlinder toch echt in het midden wilt hebben, zorg er dan voor dat de opname ook echt symmetrisch wordt. Kies tenslotte als het even kan voor een wat minder standaard standpunt. Dus niet altijd van boven naar beneden fotograferen, maar ga eens plat in het stof. Als je je vlinder kunt aankijken levert dat bijna altijd een leuke plaat op.

Een standpunt in het stof: door plat op de grond te gaan liggen komt dit Strohoedje (Spiris striata) als een koning op zijn kroon te zitten met net een plukje blauwe lucht.

FOTO: HENKJAN KIEVIT